

Gabriela Kühn

Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki

Dziecko Krzywdzone : teoria, badania, praktyka 13/1, 11-32

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki

GABRIELA KÜHN

Fundacja Dzieci Niczyje

W artykule przedstawiono problem komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci w kontekście podróży i turystyki w Polsce i na świecie, opisano przykłady dobrych praktyk zapobiegania tej formie krzywdzenia dzieci oraz omówiono najważniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące przeciwdziałaniu turystyce seksualnej na szkodę dzieci.

SŁOWA KLUCZOWE:

KOMERCYJNE WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DZIECI, PODRÓŻE, TURYSTYKA, PREWENCJA

Zarys problemu

Według danych Światowej Organizacji Turystyki w 2012 roku na świecie liczba turystów po raz pierwszy przekroczyła miliard (UNWTO, 2012). Polski Instytut Turystyki również obserwuje tendencje wzrostowe w branży turystycznej (INTUR, 2012). Wzrost liczby podróżujących przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ale jednocześnie pociąga za sobą wiele wyzwań. UNWTO w wytycznych dotyczących zrównoważonego rozwoju turystyki, wymaga od całej branży (hotelarstwa, przewoźników, restauratorów etc.) zachowania równowagi między generowaniem zysków a prowadzeniem etycznej i społecznie korzystnej działalności – jej brak może bowiem skutkować wykorzystaniem struktur branży turystycznej między innymi do celów przestępczych, również na szkodę dzieci. Liczba przypadków komercyjnego wykorzystywania seksualnego

dzieci w turystyce jest wprost proporcjonalna do większej liczby turystów, rozwoju nowych technologii i pogłębiających się nierówności społeczno-gospodarczych, a problem ten dotyczy wszystkich regionów świata.

Turystyka seksualna dotyczy nie tylko dzieci, ale w kontekście niniejszego artykułu i działań prowadzonych przez Fundację Dzieci Niczyje (FDN), jest rozumiana jako jedna z form komercyjnego wykorzystywania dzieci przez dorosłych, którzy wyjeżdżają za granicę lub podróżują po kraju ojczystym, w celach turystycznych, wypoczynkowych, służbowych lub innych. Niektóre państwa intensyfikują wysiłki ograniczające przyjazdy potencjalnych sprawców zaostrażając i egzekwując prawo, gdzie indziej ten problem dopiero zaczyna być zauważany. Sprawcy wykorzystywania dzieci mogą wybierać kierunki podróży ze względu na łatwy dojazd czy znajomość danego języka. Turystyka seksualna jest problemem globalnym – dotyczy nie tylko krajów postrzeganych jako egzotyczne, a jej trendy są zmienne. Według obserwacji ECPAT International (*End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purpose*), tzw. turyści seksualni odwiedzeni od przyjazdów do Tajlandii przez zaostrażenie prawa, zaczęli kierować się do sąsiednich państw, m.in. Kambodży i Wietnamu (FDN, 2013). Natomiast brytyjska policja obserwuje, że coraz częściej takie wyjazdy odbywają się w obrębie krajów o podobnych warunkach społecznych, ekonomicznych i kulturowych w Europie i USA (CEOP, 2013).

Skalę problemu wykorzystywania seksualnego dzieci w kontekście podróży i turystyki, trudno określić ze względu na jego złożoność i przestępczy charakter. UNICEF, powołując się na dane Międzynarodowej Organizacji Zdrowia (WHO), szacuje, że rocznie na świecie ponad 2 mln dzieci staje się ofiarami różnych form wykorzystywania seksualnego (UNICEF, 2011). Komisja Europejska przytacza wyniki badań, które wskazują, że 10–20% dzieci w Europie doświadczyło wykorzystywania seksualnego i podkreśla, że niektóre formy krzywdzenia np. pornografia, należą do zjawisk narastających (EC DG Home Affairs, 2013). Według organizacji ECPAT Italia około 80 tys. Włochów rocznie wyjeżdża za granicę w celach poszukiwania kontaktów seksualnych z małoletnimi (ECPAT Italia, 2010). W Hiszpanii liczbę turystów seksualnych ocenia się na 40 tys. rocznie (ECPAT International, España, 2012). ECPAT szacuje, że około 20 tys. Niemców rocznie wykorzystuje seksualnie dzieci w turystyce (ECPAT International, Germany, 2012). W Szwecji mówi się o 20–25 tys. osób odbywających podróże w ramach turystyki seksualnej, z czego 4–5 tys. poszukuje kontaktów z małoletnimi (Kuosmanen, 2008). Organizacja ECPAT Sweden przeprowadziła również badanie wśród turystów, w którym stwierdzono, że 7% osób wyjeżdżających poza Europę zaobserwowało

sytuacje wzbudzające podejrzenie wykorzystywania seksualnego dzieci (ECPAT Sweden, 2010).

W Polsce rocznie identyfikowanych jest ponad 5 tys. dzieci pokrzywdzonych przestępstwem wykorzystywania seksualnego (art. 200 kk)¹, kilkaset dzieci-ofiar wykorzystywanych w prostytucji (art. 204 kk)² oraz kilkadziesiąt dzieci-ofiar handlu (art. 189a kk)³. Należy podkreślić, że dostępne statystyki dotyczą różnych form wykorzystywania seksualnego dzieci, nie mamy bowiem mechanizmów, które pozwoliłyby określić skalę problemu wyłącznie w kontekście podróży i turystyki. W Polsce, podobnie jak w wielu innych krajach, nie przeprowadzono dotychczas badań na temat postrzegania tego zjawiska przez społeczeństwo, ani innych badań np. aktowych lub wśród pracowników branży turystycznej, które byłyby próbą zdiagnozowania tego problemu.

Przyzwolenie i obojętność społeczeństwa, trudności w ujawnianiu i identyfikacji przypadków, przestępczy charakter omawianego problemu, oraz jego powiązanie z innymi formami krzywdzenia dzieci tj. prostytucją, pornografią i handlem dziećmi powodują, że wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki nie znajduje rzeczywistego odzwierciedlenia w statystykach. Tymczasem brak miarodajnych danych przekłada się na niedostatek systemowych i długofalowych rozwiązań problemu, który, choć w niesprecyzowanych liczbach, dotyczy dzieci na całym świecie.

Dlatego celem artykułu jest nakreślenie problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci w podróżach i turystyce, opisanie przykładów podejmowanych dobrych praktyk zapobiegania tej formie krzywdzenia dzieci oraz przedstawienie najważniejszych wniosków i rekomendacji mających na celu polepszenie ochrony dzieci przed tą formą wykorzystywania.

-
- 1 Art. 200 kk: § 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.
 - 2 Art. 204 kk: § 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę. § 3. Jeżeli osoba określona w § 1 lub 2 jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
 - 3 Art. 189a kk: § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki a kwestie społeczno-gospodarcze

Światowa Organizacja Turystyki definiuje turystykę seksualną jako podróże organizowane w ramach sektora turystycznego lub poza tym sektorem, ale przy użyciu jego struktur i sieci, w głównym celu, jakim jest nawiązanie komercyjnych relacji seksualnych przez turystów z mieszkańcami kraju podróży (WTO, 1995). Na komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci składają się wszelkie przestępstwa zagrażające ich fizycznej i psychospołecznej integralności, które zgodnie z Deklaracją i Planem Działań przeciwko Wykorzystywaniu Dzieci w Celach Komercyjnych⁴ stanowią pogwałcenie podstawowych praw dziecka przez osobę dorosłą przy zaistnieniu finansowej lub innej formy wynagrodzenia (ECPAT International, FDN, 2012).

Przekazy medialne i reklama, produkty branży odzieżowej, rozrywkowej i turystycznej są powszechnie nacechowane seksualnością. Trendy te prowadzą również do seksualizacji dzieciństwa – dzieci zaczynają myśleć, że powinny wyglądać w narzucony im sposób, zyskać akceptację za wszelką cenę, a pod presją skomercjalizowanego świata rówieśników i dorosłych, nabierają materialistycznego podejścia do życia. Z badań ilościowych przeprowadzonych przez FDN w reprezentatywnych próbach populacji w Polsce ($N = 1012$ dla respondentów w wieku 15–75 lat) i na Ukrainie ($N = 369$ dla respondentów w wieku 15–55 lat) oraz badań jakościowych opartych na czterech zogniskowanych wywiadach grupowych z młodzieżą w wieku 15–18 lat, przeprowadzonych w Gdańsku, Warszawie i Poznaniu, wynika, że komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci jest realnym problemem. Stwierdzono, że głównym powodem podejmowania kontaktów seksualnych w zamian za wynagrodzenie przez młodzież w Polsce jest chęć posiadania nowych gadżetów i uzyskania korzyści materialnych, natomiast na Ukrainie – bieda i trudna sytuacja materialna (Włodarczyk, Hamela, 2011). Wyniki tych badań tylko pośrednio można łączyć z turystyką seksualną, ale pokazują one, że problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci nie można postrzegać w kategoriach jednostkowych, ale w szerszym

4 Deklaracja i Plan Działań przyjęte przez rządy 122 krajów podczas Pierwszego Światowego Kongresu Przeciwko Komercyjnemu wykorzystywaniu Seksualnemu Dzieci w Sztokholmie w 1996 roku, także przez Polskę.

kontekście komercyjnej presji społecznej, rozwarstwienia ekonomicznego i ubóstwa.

Dzieci w sytuacjach braku odpowiedniej opieki, np. podczas wagarów czy ucieczek, są szczególnie narażone na wykorzystanie. Według statystyk policyjnych rocznie z domów i placówek opiekuńczo-wychowawczych ucieka kilka tysięcy nastolatków (KGP, 2010), a do Fundacji Itaka zgłaszanych jest ok. 150–170 przypadków zaginięć osób w wieku 12–17 lat rocznie (ITAKA, 2012). W 2013 roku konsultanci Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży FDN przeprowadzili blisko 34 tysiące rozmów z dziećmi, w tym odebrali ok. dwóch tys. połączeń od dzieci stykających się z problemami przemocy i wykorzystywania seksualnego, w tym komercyjnego (FDN, 2013a). Dzieci szukają pomocy nie tylko w wyniku traumatycznych doświadczeń i krzywdzenia, ale również z braku bliskich relacji z rodzicami i opiekunami. Poszukując bliskości i zrozumienia poza rodziną łatwo mogą stać się ofiarą między innymi turystów seksualnych, którzy umiejętnie manipulują dzieckiem kompensując jego potrzeby emocjonalne czy bytowe – wykorzystując tym samym słabość i niedoświadczenie dziecka. Turyści seksualni werbują dzieci w kontakcie bezpośrednim np. w centrach handlowych, barach, restauracjach czy na ulicach, lub pośrednio przez internet np. przez portale społecznościowe. Dzieci są zwabiane pod pretekstem otrzymania gadżetów, kosmetyków i innych atrakcyjnych dla nich przedmiotów, czy nawiązania relacji, które w rozumieniu dziecka mogą być prestiżowe i przynieść uznanie w grupie rówieśniczej.

Większość sprawców wykorzystywania seksualnego dzieci w podróżach i turystyce stanowią tzw. sprawcy sytuacyjni, podejmujący kontakty z małoletnimi przy nadarzającej się okazji. Zdarzają się również tzw. sprawcy preferencyjni, którzy poszukują kontaktów z dziećmi, i pedofile (ECPAT International, FDN, 2013). Sprawcy mają tendencję do usprawiedliwiania swoich zachowań, twierdząc, że pieniądze czy prezenty oferowane dzieciom w zamian za kontakty seksualne mogą pomóc im i ich rodzinie, albo że takie praktyki są akceptowane w odmiennym kręgu kulturowym. Niezależnie od tego, czy sprawca podjął decyzję w sposób zaplanowany, czy pod wpływem nadarzającej się okazji, wykorzystywanie seksualne dziecka jest czynem zabronionym. Złożoność problemu nie pozwala jednoznacznie określić profilu seksturysty. Sprawcy wykorzystują dzieci podczas zagranicznych i krajowych wyjazdów wakacyjnych i służbowych, lub wybierają miejsca podróży pod kątem możliwości wykorzystania dzieci. Mogą czynić ustalenia przed krótkoterminowymi wyjazdami lub poszukiwać okazji podczas długoterminowych pobytów poza stałym miejscem zamieszkania. Są również sprawcy podróżujący razem z dziećmi w celu ich wykorzystania poza granicami kraju

pochodzenia. Wspólnym mianownikiem sprawców komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci w podróży i turystyce jest poczucie anonimowości poza ich stałym miejscem zamieszkania i wynikające z niego przekonanie o bezkarności, a dostęp do internetu, możliwość samodzielnego organizowania podróży i nawiązywania kontaktów w sieci dodatkowo utrudnia identyfikację sprawców.

W krajach rozwijających się, które czerpią główne dochody z turystyki, sytuacje narażające dzieci na wykorzystanie mogą być szczególnie złożone. Pracując na ulicach i plażach, gdzie sprzedają drobne przedmioty, dzieci stają się łatwym celem wykorzystania, gdyż potencjalni sprawcy mają do nich bezpośredni i niekontrolowany dostęp. Ponadto, kiedy wykorzystywanie dzieci przez bogatych przyjeźdźnych jest akceptowane przez lokalne społeczeństwa jako sposób na osiągnięcie zysków, krzywdzenie dziecka pozostaje tematem tabu (ECPAT International, 2014). Ubóstwo sprzyja również korupcji – zdarza się, że policja i władze odpowiedzialne za respektowanie, ochronę i wypełnianie praw dzieci, same tolerują przestępczą działalność. Takie przypadki opisuje Somaly Mam, kambodżańska działaczka społeczna, która jako dziecko była ofiarą wykorzystania (Somaly, 2012)⁵. Bieda i korupcja sprzyjają komercyjnemu wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w turystyce, z czego korzystają sprawcy wspierani również przez pośredników np. taksówkarzy, kelnerów, właścicieli restauracji, barów i sprzedawców. Problem komercyjnego wykorzystywania dzieci dotyczy nie tylko krajów rozwijających się, ale i Europy – np. w Hiszpanii i Grecji, jednych z pierwszych krajów europejskich dotkniętych kryzysem gospodarczym, obserwuje się nasilenie tej formy wykorzystywania dzieci (ECPAT España, 2012; EKKE, 2012). Należy podkreślić, że przedstawiciele i pracownicy branży turystycznej, którzy tolerują turystów seksualnych, również, choć pośrednio, przyczyniają się do łamania praw dzieci.

Rozwój turystyki nie może odbywać się ze szkodą dla najmłodszych, dlatego ważne jest, aby firmy prowadziły politykę chroniącą dzieci przed krzywdzeniem. Kryzys finansowy i jego skutki stawiają przed przedsiębiorcami nowe wyzwania, kwestionując tradycyjne rozumienie konkurencyjności, a troska o dobro dzieci w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu stwarza szansę, żeby sprostać zmieniającym się oczekiwaniom klientów. Przykładowo z badania przeprowadzonego wśród turystów w Niemczech wynika, że 70% ankietowanych postrzega zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom w kategoriach społecznego obowiązku branży turystycznej, a 35% respondentów uważa, iż ta branża powinna

5 Spotkanie z Somaly Mam w ramach projektu The Global Freedom Exchange zorganizowanego przez Vital Voices Global Partnership w Nowy Yorku w 2013 r.

zintensyfikować działania mające na celu ochronę dzieci przed seksturystami (GTA, 2012). W Polsce, choć z opóźnieniem w stosunku do krajów zachodniej Europy, zmienia się podejście konsumentów. Coraz częściej dokonują oni świadomych i odpowiedzialnych wyborów. Taką tendencję potwierdza tegoroczne badanie społecznej odpowiedzialności biznesu, przeprowadzone przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu – wymagania pracowników, konsumentów i społeczności lokalnych wobec przedsiębiorstw są coraz większe, odbiorcy usług doceniają kulturę etyczną firm i chcą wiedzieć więcej o ich odpowiedzialnym działaniu (FOB, 2014).

Firmy z branży turystycznej powinny się angażować w działalność mającą na celu ochronę dzieci i młodzieży przed wykorzystywaniem seksualnym nie tylko w celu osiągnięcia równowagi między celami finansowymi a społecznymi, ale pod kątem zarządzania ryzykiem w firmie i ochrony jej dobrego wizerunku. Społeczna odpowiedzialność biznesu wynika również z odpowiedzialności przedsiębiorstw za przestrzeganie praw dziecka, tj. unikania i zapobiegania negatywnemu oddziaływaniu. Coraz więcej dużych sieci hotelowych i przedsiębiorstw z branży turystycznej angażuje się w działania na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce – Kodeks Postępowania podpisało ponad 1000 firm na całym świecie⁶. Wyzwaniem pozostaje zaangażowanie mniejszych firm i osób prowadzących działalność gospodarczą, m.in. wynajem prywatnych mieszkań stwarzających klientom możliwość zachowania anonimowości. Wyzwaniem jest również utrzymanie zaangażowania podjętego przez firmy w długofalowej perspektywie oraz monitoring realizacji podjętych zobowiązań na poziomie polityki i wewnętrznych procedur przedsiębiorstw.

W ostatnich latach powstały dokumenty będące inspiracją dla biznesu w zakresie społecznej odpowiedzialności. Rada Praw Człowieka przyjęła *Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka* (UN OHCHR, 2011). Komitet Praw Dziecka ONZ wydał komentarz do art. 16 Konwencji Praw Dziecka w przedmiocie odpowiedzialności państw członkowskich za wpływ biznesu na prawa dziecka, uwzględniający konieczność przeciwdziałania turystyce seksualnej (CRC GC16, 2013). Rada Europy, odnosząc się do wytycznych ONZ, wezwała państwa członkowskie do zintensyfikowania działań w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CoE, 2013). W 2013 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przygotowało rezolucję, która choć nie ma mocy wiążącej, to zawiera konkretne i przydatne rekomendacje dla krajów członkowskich dotyczące zwalczania i przeciwdziałania

6 Więcej na stronach FDN www.kodeks.fdn.pl i The Code of Conduct www.thecode.org.

turystyce seksualnej na szkodę dzieci (CoE, Resolution 1926, 2013). W kontekście wzmożonych oczekiwań wobec przedsięwzięć dotyczących poszanowania praw człowieka, branża turystyczna powinna zwrócić szczególną uwagę na ochronę dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym w podróżach i turystyce.

Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki – uregulowania prawne

Stosowanie prawa krajowego eksterytorialnie przez pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sprawców, którzy dopuścili się przestępstw na szkodę dzieci za granicą, ma zasadnicze znaczenie w przeciwdziałaniu turystyce seksualnej, szczególnie, jeśli do popełnienia przestępstwa dochodzi w kraju, gdzie wymiar sprawiedliwości jest mało skuteczny lub skorumpowany. Nie wszystkie kraje skutecznie stosują tamtejsze prawo eksterytorialnie i choć liczba aresztowań sprawców na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat stopniowo się zwiększa, to niestety nadal są oni zwalniani za kaucją, i udaje im się uniknąć kary (ECPAT International, FDN, 2013).

Na przykład, w Szwecji do pierwszego aresztowania sprawcy podróżującego za granicę w celu wykorzystania seksualnego dzieci doszło w 1995 roku. Zatrzymanym był 66-letni mężczyzna wracający do kraju po dwóch tygodniach spędzonych w tajlandzkim więzieniu. Został on później oskarżony i skazany – choć tylko na trzy miesiące, na poczet których zaliczono mu czas spędzony w więzieniu w Pattaya. W Holandii w 2002 roku wprowadzono zmiany do jurysdykcji eksterytorialnej, polegające na zniesieniu wymogu ścigania na wniosek pokrzywdzonego i zachowania podwójnej karalności, która oznacza, że czyn musi być uznawany za przestępstwo w kraju pochodzenia sprawcy i w kraju gdzie został popełniony. Umożliwiło to w 2003 roku wyjazd holenderskich policjantów do Gambii celem zebrania dowodów, na podstawie których w październiku tego samego roku oskarżono 63-letniego Holendra (Dottridge, 2004). W Holandii i Francji prawo eksterytorialne ma również zastosowanie do osób na stałe tam mieszkających, a niebędących obywatelami tych krajów. We Francji wymóg podwójnej karalności zniesiono w 1994 roku, co umożliwiło ściganie seksturystów poza granicami kraju, jednak do 2003 roku wszczęto tylko pięć takich spraw (Ministère, 2003).

W polskim prawie nie ma konkretnych zapisów dotyczących seksturystyki. Polskie prawo można stosować do obywatela, który popełnił przestępstwo za granicą⁷, choć warunkiem jest zachowanie podwójnej karalności, tj. ten przepis uzależnia odpowiedzialność karną od uznania popełnionego czynu za przestępstwo również w miejscu jego popełnienia, co przy braku stosownych zapisów legislacyjnych chroniących dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w innych krajach, szczególnie rozwijających się lub dotkniętych korupcją, utrudnia lub wręcz uniemożliwia skuteczne skazanie sprawców. Trudnością jest nie tylko wymóg podwójnej karalności, ale również luki w polskim prawie dotyczące ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym, oraz ograniczone możliwości zbierania dowodów poza granicami kraju w związku z niewielką liczbą polskich oficerów łącznikowych. Obecnie polscy oficerowie łącznikowi działają w siedmiu krajach: Białorusi, Francji, Holandii, Niemczech, Rosji, Ukrainie i Wielkiej Brytanii⁸. Światowa Organizacja Turystyki podsumowała uregulowania prawne dotyczące przeciwdziałania seksturystyce na świecie oraz obowiązujące umowy bilateralne, ale obecnie dostępne dane dotyczą stanu sprzed 2003 roku (WTO, 2014). Choć od tego czasu mogło nastąpić wiele zmian, to w większości krajów nadal nie ma legislacji dotyczącej swoiście turystyki seksualnej, tylko różne, powiązane z tym problemem przepisy, a małą skuteczność prawa stosowanego eksterytorialnie, między innymi ze względu na duże koszty postępowań i niewystarczająco rozwiniętą współpracę międzynarodową, potwierdzają nieliczne przypadki skazań seksturystów.

Biorąc pod uwagę szybki rozwój przemysłu turystycznego, przy nasilającym się rozwarstwieniu społecznym potęgującym ryzyko krzywdzenia dzieci w kontekście turystyki, wszystkie kraje powinny dążyć do efektywnego ścigania sprawców i przeciwdziałania seksualnemu wykorzystywaniu dzieci. Jednak niewłaściwe postrzeganie problemu przez społeczeństwo i decydentów, jak również luki w uregulowaniach prawnych, skutkują brakiem efektywnej ochrony dzieci.

Choć artykuł 1 *Konwencji o Prawach Dziecka* ONZ definiuje „dziecko” jako każdą osobę w wieku poniżej 18 lat, to w wielu krajach dzieci nie są w pełni chronione przed wykorzystywaniem seksualnym do tego wieku, lub uznaje się je za

7 Art. 109 kk. Ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego, który popełnił przestępstwo za granicą oraz art. 111 kk. § 1. Warunkiem odpowiedzialności za czyn popełniony za granicą jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia. § 2. Jeżeli zachodzą różnice między ustawą polską a ustawą obowiązującą w miejscu popełnienia czynu, stosując ustawę polską, sąd może uwzględnić te różnice na korzyść sprawcy.

8 Informacje udzielone przez Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji, Komenda Główna Policji.

pełnoletnie przed osiągnięciem wieku ustanowionego jako granicę dzieciństwa przez społeczność międzynarodową. Z doświadczeń trenerów FDN i ECPAT International prowadzących szkolenia dla pracowników branży turystycznej i zajęcia dla studentów szkół wyższych o profilu turystycznym w Polsce i w różnych krajach UE, rozumienie „dziecka” najczęściej ogranicza się do ukończenia 15–16 lat. Niepostrzeżenie dziecka zgodnie z definicją Konwencji, wynika najprawdopodobniej z różnych limitów wiekowych odpowiedzialności karnej dzieci w poszczególnych porządkach prawnych, jak również ze zróżnicowania granic tzw. przyzwolenia na podejmowanie dobrowolnych (niekomercyjnych) kontaktów seksualnych w krajach UE i na świecie. Stąd, choć wydaje się, że na wykorzystywanie seksualne dzieci nigdzie nie ma przyzwolenia, to często myślenie to dotyczy tylko małych dzieci; zapomina się, że prawo ma chronić w tym zakresie również starsze dzieci i nastolatki.

Konwencję o Prawach Dziecka, której artykuł 34 zobowiązuje państwa-strony do ochrony dzieci (tj. do ukończenia 18 r.ż.) przed wszystkim formami wykorzystywania seksualnego, uzupełniono o wiążący dokument prawa międzynarodowego, *Protokół fakultatywny do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii*, w którym państwa-strony wyraziły głębokie zaniepokojenie „szeroko rozpowszechnionym i rozwijającym się zjawiskiem seksturystyki, na które szczególnie narażone są dzieci, gdyż przyczynia się ono w bezpośredni sposób do handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii” (UN, 2000). Artykuły 4–6 i 10 *Protokołu* omawiają kwestie obejmowania jurysdykcją w/w przestępstw, dokonywania ekstradycji i udzielania przez państwa-strony pomocy w prowadzeniu śledztw lub postępowań karnych, w tym ściśle w odniesieniu do seksturystyki. Pod koniec 2012 roku, Specjalny Sprawozdawca Rady Praw Człowieka ONZ ds. handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii opublikował raport dotyczący ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce opracowany na podstawie informacji z kwestionariuszy rozesłanych do wszystkich państw członkowskich ONZ – odpowiedzi udzieliło tylko 35 krajów, wśród nich nie ma Polski (UN OHCHR, 2013).

Co pięć lat państwa-strony Konwencji o prawach dziecka są zobowiązane do składania raportów przed Komitetem Praw Dziecka, który jest organem monitorującym wypełnianie jej postanowień. Polskie organizacje pozarządowe w raporcie alternatywnym z 2009 roku do raportu rządowego z realizacji w/w Protokołu fakultatywnego wskazały, że Polska nie przygotowała planu przeciwdziałania komercyjnemu wykorzystywaniu dzieci, do którego sporządzenia zobowiązała się podczas Światowych Kongresów przeciw Komercyjnemu Wykorzystywaniu

Seksualnemu Dzieci⁹. Od czasu ostatniego raportu, z inicjatywy FDN, w 2012 roku wypełniono rekomendację dotyczącą przystąpienia do międzynarodowej inicjatywy na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce tj. Kodeksu Postępowania. W 2015 roku przypada czas złożenia przez Polskę kolejnego raportu przed Komitetem Praw Dziecka, w tym między innymi na temat przeciwdziałania problemowi seksturystyki.

W Polsce w latach 2013–2014 powstał projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny w zakresie przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich zgodnie z obowiązkiem wdrożenia dyrektyw Unijnych¹⁰. Dział prawny FDN prowadzi regularne działania monitorujące i lobbingowe dotyczące wdrażania dyrektyw¹¹. Jedną z luk w polskim prawie szczególnie utrudniających przeciwdziałanie komercyjnemu wykorzystywaniu seksualnemu dzieci, również w kontekście turystyki seksualnej, jest brak karalności korzystania z usług dzieci w wieku 15–18 lat w art. 199 § 3 kk, który penalizuje zachowania o charakterze seksualnym wobec małoletniego w zamian za korzyść majątkową lub osobistą, lub ich obietnicę, tylko jednak z inicjatywy sprawcy. W projekcie ustawy – zgodnie z wytycznymi dyrektywy unijnej, która nie uzależnia odpowiedzialności karnej od tego, z czyjej inicjatywy podejmowane są czynności seksualne – planuje się rozszerzenie zapisu poprzez wprowadzenie penalizacji za obcowanie płciowe, dopuszczenie się czynności seksualnej albo doprowadzenie małoletniego do poddania się czynności seksualnej lub poddania się takim czynnościom w zamian za korzyść majątkową, osobistą albo jej obietnicę.

Problemem jest również brak jednolitej ochrony małoletnich przed przestępstwami związanymi z pornografią, a produkowanie czy udostępnianie materiałów pornograficznych jest częstym celem turystów seksualnych korzystających z infrastruktury branży turystycznej. Projekt ustawy zakłada zmianę art. 202 kk¹²,

9 Światowe Kongresy przeciwko Komercyjnemu Wykorzystywaniu Dzieci, organizowane z inicjatywy ECPAT International, odbyły się w latach 1996, 2001 i 2008 w Sztokholmie, Yokohamie i Rio de Janeiro, więcej na stronie: www.ecpat.net/world-congress-against-commercial-sexual-exploitation-children.

10 Dyrektywa 2011/92/UE z 13.12.2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej oraz dyrektywa 2011/36/UE z 5.4.2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar.

11 Więcej na stronie www.lobbying.fdn.pl.

12 Art. 202 kk. § 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. § 2. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne

podwyższając granicę wieku ochrony małoletnich przy przestępstwach dotyczących pornografii dziecięcej do 18 r.ż. i uwzględnia również zakazanie tzw. przedstawień pornograficznych (tj. nieutralających treści), będących wymogiem dyrektywy uzależniającej karalność nie tylko od przechowywania i posiadania, ale i pozyskiwania dostępu do takich treści. Głośna kampania organizacji Terres des Hommes przeciwdziałająca seksturyście za pośrednictwem czatów, portali społecznościowych i kamer internetowych pokazała wagę problemu – w zaledwie trzy miesiące, posługując się wirtualnym wizerunkiem 10-letniej dziewczynki, umożliwiła zidentyfikowanie ponad 1000 sprawców z 65 krajów namawiających dziecko do podjęcia zachowań seksualnych przed kamerą internetową w zamian za opłatę¹³.

Nowelizacja kodeksu karnego w Polsce przygotowana w wyniku transpozycji dyrektyw unijnych wypełnia znaczące luki prawne w ochronie dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, również w kontekście podróży i turystyki, w szczególności zwiększając ochronę dzieci w wieku 15–18 lat przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym. Ponadto, w wyniku nowelizacji art. 101 § 4 kk¹⁴, zostanie wydłużony okres przedawnienia przestępstw przeciwko wolności seksualnej oraz obyczajowości, który nie będzie mógł nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego 30 lat¹⁵. Natomiast efektywne ściganie sprawców przy eksterytorialnym

lub udostępni mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. § 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 4a. Kto sprowadza, przechowuje lub posiada treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony lub przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

13 Więcej na stronach FDN: www.stopwykorzystywaniu.fdn.pl/kampania-przeciwko-nowej-formie-turystyki-seksualnej i Terre des Hommes: www.terredeshommes.org/webcam-child-sex-tourism.

14 Art. 101. § 1. Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat: § 4. Przedawnienie karalności przestępstw określonych w art. 199 § 2 i 3, art. 200, art. 202 § 2 i 4, art. 204 § 3, jak również przestępstw określonych w art. 197, 201, 202 § 3, 203 i 204 § 4, w przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni – nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18 lat.

15 Posiedzenia Senatu, 19–20 marca 2014 r.; Poprawki Senatu do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw www.senat.gov.pl/diariusz/posiedzenia-senatu/art,6232,1920-marca-2014-r-.html.

zastosowaniu polskiego prawa, wymaga analizy i zmian, m.in. zniesienia wymogu podwójnej karalności i polepszenia interdyscyplinarnej współpracy w kraju i za granicą. Zmiany planowane w kodeksie karnym powinny doprowadzić również do ratyfikacji Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych (tzw. Konwencji z Lanzarote)¹⁶ podpisanej przez Polskę w 2007 roku. Zapisy Konwencji wymagają w szczególności pełniejszej ochrony dzieci do 18 r.ż. przed wykorzystywaniem w prostytucji i pornografii oraz rozwinięcia współpracy krajowej i międzynarodowej, zasadniczej w kontekście przeciwdziałania turystyce seksualnej.

Przeciwdziałanie turystyce seksualnej – przykłady praktyk prewencyjnych

Światowa Organizacja Turystyki zwróciła uwagę na problem wykorzystywania seksualnego dzieci w turystyce już pod koniec lat 90. XX wieku. W 1997 roku powołano Grupę Zadaniową ds. przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci, która skoncentrowała swoje działania na przeciwdziałaniu turystyce seksualnej. Dziesięć lat później zadania grupy poszerzono o przeciwdziałanie wszystkim formom wykorzystania dzieci w turystyce – wykorzystywaniu seksualnemu, pracy przymusowej i handlu dziećmi. W roku 2011 grupa zmieniła nazwę na *World Tourism Network on Child Protection* i jej celem jest szeroko rozumiana ochrona dzieci w turystyce¹⁷. Członkostwo w Światowej Organizacji Turystyki, międzyrządowej organizacji zrzeszającej instytucje publiczne i prywatne, jak również udział w Światowych Kongresach przeciwko Komercyjnemu Wykorzystywaniu Seksualnemu Dzieci organizowanych z inicjatywy ECPAT International, zobowiązuje państwa do ochrony dzieci, tj. osób do 18 r.ż., przed tą formą wykorzystywania.

Od 1998 roku, omawianą problematyką zajmuje się międzynarodowa organizacja Code of Conduct¹⁸, rozwijając system przeciwdziałania komercyjnemu wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w turystyce. Od 2012 roku jej oficjalnym

16 Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Source/LanzaroteConvention_pl.pdf.

17 UNWTO. Więcej na stronie: www.ethics.unwto.org/en/content/protection-children-tourism.

18 The Code of Conduct for the Protection of Children against Sexual Exploitation. Więcej na stronie: www.thecode.org.

przedstawicielem w Polsce jest FDN, która wspiera branżę turystyczną w podpisaniu Kodeksu i wypełnianiu jego zobowiązań¹⁹. Celem Kodeksu jest podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat problemu wykorzystywania seksualnego dzieci, oraz inicjowanie i wdrażanie działań, które przeciwdziałają tej formie krzywdzenia. Firmy podpisujące Kodeks zobowiązują się przestrzegać sześciu kryteriów: ustanawiania polityki korporacyjnej mającej na celu ochronę dzieci, prowadzenia szkoleń dla personelu, wprowadzania klauzul w umowach z podwykonawcami zobowiązujących ich do przestrzegania praw dziecka, opracowywanie, zwiększania świadomości turystów oraz współpracujących firm i instytucji na temat problemu oraz, co ważne, składania corocznego sprawozdania. Kodeks jest narzędziem rekomendowanym przez UNICEF oraz Światową Organizację Turystyki²⁰. W Polsce, na terenie hoteli, które podpisały Kodeks Postępowania, dzięki czujności pracowników przeszkolonych przez FDN doszło do tej pory do zatrzymania w Szczecinie i Wrocławiu dwóch mężczyzn podejrzanych o wykorzystywanie seksualne dzieci²¹. Zadanie dotyczące wdrażania Kodeksu Postępowania w Polsce, zostało ujęte w Krajowym Planie Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013–2015 (MSW, 2013). W Polsce Kodeks został podpisany po raz pierwszy w październiku 2012 roku przez Grupę Hotelową Orbis, w obecności Komendy Głównej Policji i FDN²². Wyzwaniem pozostaje zaangażowanie większej liczby przedstawicieli branży turystycznej w ochronę praw dzieci przez Kodeks postępowania i monitoring zaangażowania przedsiębiorstw w wypełnianie powziętych zobowiązań.

Problemem przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci zajmują się organizacje pozarządowe, a w szczególności ECPAT International. Organizacja ta działa w 75 krajach. W Polsce jest reprezentowana przez FDN, która koordynuje polską koalicję organizacji pozarządowych działających przeciwko wykorzystywaniu seksualnemu dzieci²³. ECPAT International podejmuje działania

19 Kodeks postępowania na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce. Więcej na stronie: www.kodeks.fdn.pl.

20 Więcej na stronie: www.kodeks.fdn.pl.

21 Więcej w materiale filmowym „Pytanie na śniadanie” (5.12.2012) dostępnym na stronie <http://pytanie-nasniadanie.tvp.pl/9324369/wideo/pedofil-zatrzymany-w-szczecinskim-hotelu> oraz na stronie www.tvn24.pl/wroclaw,44/ksiadz-aresztowany-za-pedofilie-i-posiadanie-dzieciecej-pornografii,296950.html.

22 Materiał filmowy dostępny na stronie: www.kodeks.fdn.pl.

23 Polska Koalicja przeciwko Komercyjnemu Wykorzystywaniu Seksualnemu Dzieci zrzeszająca 11 organizacji pozarządowych, więcej na stronie: www.stopwykorzystywaniu.fdn.pl/polska-koalicja-przeciwko-komercyjnemu-wykorzystywaniu-seksualnemu-dzieci.

prewencyjne w skali międzynarodowej, co ma szczególne znaczenie w kontekście przeciwdziałania turystyce seksualnej. Przykładem dobrych praktyk jest kampania „Nie odwracaj wzroku – bądź świadomy i reaguj na przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci w turystyce!”. Celem kampanii jest nie tylko zwrócenie uwagi na problem, ale przede wszystkim wskazanie możliwości reagowania i zgłaszania przypadków krzywdzenia dzieci do odpowiednich służb, które mogą podjąć interwencję i wszcząć stosowne postępowanie. Kampania jest realizowana w kilkudziesięciu krajach w Europie, Ameryce Południowej i Afryce w latach 2013–2015. Międzynarodowa platforma www.reportchildsextourism.eu umożliwia zgłaszanie przypadków przez internet i urządzenia mobilne. Została zainaugurowana podczas największych międzynarodowych targów turystycznych w Berlinie w marcu tego roku²⁴. Polska wersja platformy, opracowana przez FDN przy współpracy z Komendą Główną Policji zostanie uruchomiona przed wakacjami 2014 roku pod adresem www.stopseksturystyce.fdn.pl. Zgłoszenie przypadków przez polską stronę będzie możliwe przez podanie swoich danych lub w sposób anonimowy. Działanie platformy ma na celu również wzmocnienie międzynarodowej współpracy między organizacjami pozarządowymi, Policją, Europolem i Interpolem, instytucjami wyrażającymi poparcie dla tej inicjatywy.

Jednym z elementów działań prewencyjnych kampanii „Nie odwracaj wzroku!” jest wzmocnienie bezpieczeństwa dzieci podczas dużych imprez sportowych, a w szczególności zbliżających się piłkarskich mistrzostw świata w Brazylii, kraju, w którym wykorzystywanie seksualne dzieci w turystyce stanowi poważny problem, a organizacja dużej imprezy sportowej przy napływie zagranicznych turystów może przyczynić się do nasilenia tego zjawiska. W Brazylii 30% populacji, tj. ponad 28 mln osób, w tym połowa dzieci, żyje poniżej minimum egzystencji. Tamtejsze władze podają, że w 2011 roku doszło do wykorzystania ponad 250 000 dzieci (FDN, 2013b). Za wykorzystywanie seksualne dzieci w Brazylii grozi kara do 10 lat więzienia, jeżeli dziecko jest poniżej 14 r.ż. Jeżeli dochodzi do wykorzystania dzieci starszych, między 14 a 18 r.ż., kara zmniejsza się do 4 lat więzienia, przy niewielkiej skuteczności karania sprawców. Bezpośredni związek między dużymi imprezami sportowymi a nasileniem problemu wykorzystywania seksualnego dzieci nie jest udowodniony. Przy dużo większej liczbie turystów ryzyko wykorzystania dzieci wzrasta jednak proporcjonalnie, szczególnie w takim kraju, jak Brazyliia (FDN, 2013c).

²⁴ Międzynarodowe Targi Turystyczne w Berlinie (2014). Więcej na stronie: www.itb-berlin.de. Platforma powstała w ramach projektu „Nie odwracaj wzroku!” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej i organizacji ECPAT International.

W krajach partnerskich projektu „Nie odwracaj wzroku!” to jest Austrii, Niemczech, Luksemburgu, Francji i Holandii do programów szkół turystycznych, począwszy od końca lat 90., zaczęto wprowadzać zajęcia o prawach dziecka i społecznej odpowiedzialności biznesu w kontekście przeciwdziałania turystyce seksualnej. Uwrażliwianie młodych ludzi i pokazywanie im praktycznych możliwości przeciwdziałania temu problemowi w ich przyszłej pracy jest przykładem dobrej praktyki, uznanej za cenny element programów przez tamtejsze ministerstwa, szkoły, uczelnie i izby turystyczne. W Polsce pomysł ten stanowi wciąż pewną nowość, ale stopniowo spotyka się z zainteresowaniem szkół i uczelni. W 2013 roku FDN przeszkoliła ponad 200 uczniów w Warszawie, a w tym roku prowadzi wykłady na uczelniach o profilu turystycznym w Krakowie. Wyzwaniem pozostaje wprowadzenie tej problematyki do programów szkół i uczelni wyższych o profilu turystycznym, jako stałego elementu zajęć.

Zasadnicze znaczenie w skuteczności działań prewencyjnych w kontekście zapobiegania seksturystyce ma interdyscyplinarna i międzynarodowa współpraca oparta na jasnym podziale odpowiedzialności i sprawnym przepływie informacji. Podstawową kwestią jest również przełamanie zмовy milczenia – wynikającej z braku świadomości społeczeństwa na temat problemu, albo ochrony partykularnych interesów czy niewiedzy, w jaki sposób można reagować – kampania „Nie odwracaj wzroku!” oferuje praktyczne rozwiązania przeciwdziałające poczuciu anonimowości i bezkarności podróżujących sprawców.

Podsumowanie i rekomendacje

W ocenie przypadków komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci pokutuje koncentrowanie uwagi społeczeństwa i wymiaru sprawiedliwości na kwestiach indywidualnej moralności. Takie podejście nie tylko odwraca uwagę od sedna problemu, czyli szerszego kontekstu społeczno-gospodarczego nierozłącznie wpisanego w problem turystyki seksualnej i odpowiedzialności sprawców, ale jest szczególnie krzywdzące dla dzieci, które ze względu na niedojrzałość i brak doświadczenia życiowego, nie podejmują świadomych, co do ich konsekwencji, wyborów. Ponadto, sformułowania, takie jak „dziecięca prostytutka i pornografia” i „dziecięca turystyka seksualna”, używane zarówno w języku potocznym, jak i dokumentów prawnych, czy oksymoron funkcjonujący w świadomości społecznej tzw. dobrowolna ofiara (z ang. *willing victim*) w kontekście nastoletnich dzieci wykorzystywanych w prostytucji, pornografii i handlu ludźmi, odwracają uwagę od

odpowiedzialności sprawców, przenosząc ją na kwestię demoralizacji dziecka, co skutkuje przyzwoleniem społecznym na zachowania krzywdzące, zróżnicowanym stopniem ochrony dzieci w zależności od ich wieku i niską karalnością sprawców.

Skuteczne przeciwdziałanie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w turystyce w dużej mierze zależy od zmiany nastawienia i świadomości społeczeństwa. Policja może reagować na przypadki wykorzystywania, jeżeli będą one zgłaszane przez osoby postronne, turystów i pracowników branży turystycznej. Potencjalnych sprawców, w szczególności sytuacyjnych, może odwieść od krzywdzących zachowań świadomość, że wykorzystywanie dzieci jest karalne zarówno w kraju, jak i za granicą – choć musi to zacząć znajdować potwierdzenie w wykładni i praktyce prawnej. Turyści muszą mieć świadomość, że są społecznie obowiązani do reagowania na przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci, będące przejawem przedmiotowego traktowania dzieci i łamaniem ich podstawowych praw. Pracownicy branży turystycznej potrzebują jasnego sygnału ze strony przełożonych i dyrekcji, że mogą, a wręcz są zobowiązani reagować na takie przypadki, bez obaw o przekroczenie kompetencji służbowych i utratę pracy. Jednym z takich sygnałów dla turystów i pracowników jest społeczne zaangażowanie przedsiębiorstw przez wspomniany Kodeks Postępowania na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce. Przykład rozwiązań prewencyjnych stanowi europejska platforma mająca na celu ułatwienie zgłaszania przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci w turystyce, która powstała w ramach projektu „Nie odwracaj wzroku!”.

Podsumowując, należy:

- mobilizować branżę turystyczną do realizowania wewnętrznej polityki mającej na celu ochronę dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce przez przystąpienie do Kodeksu Postępowania i realizowanie jego zasad w oparciu na interdyscyplinarnej współpracy z organizacjami pozarządowymi i Policją;
- podjąć starania, aby właściwe ministerstwa, m.in. Ministerstwo Sportu i Turystyki, zaangażowały się w propagowanie systemowych rozwiązań na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce, zgodnie z zobowiązaniami Polski wynikającymi z międzynarodowych aktów prawnych;
- zainicjować debatę, aby problematyka ochrony praw dziecka i społecznej odpowiedzialności biznesu w kontekście podróży i turystyki, została uwzględniona

w programach dla studentów szkół i uczelni turystycznych, jako część systemowych rozwiązań planowanych we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego;

- przeprowadzić badania na temat postrzegania problemu seksturystryki i monitorować problem przez zbieranie danych statystycznych;
- postulować zmiany legislacyjne, które umożliwią efektywne stosowanie prawa w kraju i eksterytorialnie oraz promować praktyczne rozwiązania usprawniające międzynarodową współpracę na rzecz ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym w kontekście turystyki;
- uświadamiać społeczeństwu problem wykorzystywania seksualnego dzieci w kontekście podróży i turystyki przez kampanie informujące o społecznym obowiązku reagowania i możliwości zgłaszania przypadków m.in. przez europejską platformę www.reportchildsextourism.eu.

Wykorzystywanie seksualne dzieci w podróżach i turystyce jest w dużej mierze problemem natury prawnej, ale przepisy nie są jedynym skutecznym środkiem jego rozwiązania. Problem ten jest ściśle powiązany z kwestiami społecznymi, gospodarczymi i polityką, dlatego należy go postrzegać w szerszym kontekście przyczynowo-skutkowym, zwracając uwagę na eliminowanie złożonych czynników leżących u jego źródeł. Ochrona dzieci przed tą formą krzywdzenia nie leży wyłącznie w gestii branży turystycznej, wymaga systemowych rozwiązań i zaangażowania wielu wymienionych podmiotów. Równocześnie, na poziomie jednostkowym – każdy, a w szczególności turyści, podróżnicy i pracownicy branży turystycznej, może przeciwdziałać temu problemowi, pamiętając, że zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wobec dziecka, tj. osoby do ukończenia 18 r.ż. i zagrożeniu jego dobra jest jego społecznym obowiązkiem.

Bibliografia

CEOP (2013). *Threat Assessment of Child Sexual Exploitation and Abuse*.

Pobrano z: www.ceop.police.uk/Documents/ceopdocs/CEOP_TACSEA2013_240613%20FINAL.pdf.

CoE (2013). *Corporate social responsibility in the field of human rights*. Pobrano z:

www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Other_Committees/HR_and_Business/Default_en.asp.

- CoE. Resolution 1926 (2013). *Fighting "child sex tourism"*. Pobrano z: <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=19687&Language=en>.
- CRC GC16 (2013). *State Obligations regarding the Impact of the Business Sector on Children's Rights*. Pobrano z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11.
- Dottridge, M. (2004). *Kids as commodities? Child trafficking and what to do about it* (s. 54). International Federation Terre des Hommes.
- EC, DG Home Affairs (2013). Pobrano z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/child-sexual-abuse/index_en.htm.
- ECPAT International, Germany (2012). *Global Monitoring status of action against commercial sexual exploitation of children, Germany" 2nd Edition*. Pobrano z: http://resources.ecpat.net/EI/Pdf/A4A_II/A4A_V2_EU_GERMANY.pdf.
- ECPAT International, FDN (2012). *Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci. Pytania i odpowiedzi*. Pobrano z: www.fdn.pl/broszury-ulotki-i-plakaty.
- ECPAT International, FDN (2013). *Przeciwdziałanie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w turystyce. Pytania i odpowiedzi*. Pobrano z: www.fdn.pl/broszury-ulotki-i-plakaty.
- ECPAT International (2014). *International conference on the protection of children against sexual exploitation in tourism" – Assessment on the sexual exploitation of children related to tourism and reporting mechanisms in five countries in Sub-Saharan Africa*, Berlin.
- ECPAT Italy (2010). *Turismo sessuale a danno dei minori*. Pobrano z: www.ecpat.it/index.php?option=com_content&view=article&id=51%3Aturismo-sessuale-a-danno-dei-minori&catid=38%3Atemi-di-intervento&Itemid=59.
- ECPAT International, España (2012). *Informe Global de Monitoreo de las acciones en contra de la explotación sexual comercial de niños, niñas y adolescentes*. Pobrano z: http://resources.ecpat.net/EI/Pdf/A4A_II/A4A_V2_EU_SPAIN.pdf.
- ECPAT Sweden (2010). *Badanie YouGov*. W: Helena Karlen (2011) *The Commercial Sexual Exploitation of Children* (s.27). Sztokholm: ECPAT Sverige and Jure Förlag AB.
- EKKE, Greek Center for Social Sciences (2012). W: Kouvousis, S. *Crisis Making Prostitutes of Many Greeks*. Pobrano z: www.greece.greekreporter.com/2012/09/19/crisis-making-prostitutes-of-many-greeks.
- FDN (2013). *Przeciwdziałanie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w turystyce. Pytania i odpowiedzi*. Pobrano z: www.kodeks.fdn.pl/materialy-0.
- FDN (2013a). *Statystyki działania Telefonu 116 111*. Raport niepublikowany.

- FDN (2013b). Kampania „Nie odwracaj wzroku!”. Publikacja z seminarium eksperckiego 13–14 czerwca 2013 r., Warszawa. <http://stopwykorzystywaniu.fdn.pl/jak-przeciwdzialac-wykorzystywaniu-seksualnemu-dzieci-w-turystyce-w-perspektywie-mundialu-2014-w-bra>.
- FDN (2013c). Więcej na temat w podsumowaniu seminarium „Ochrona dzieci i młodzieży, a duże wydarzenia sportowe” zorganizowanym w Warszawie przez Fundację Dzieci Niczyje w ramach międzynarodowego projektu „Nie odwracaj wzroku!”, www.stopwykorzystywaniu.fdn.pl.
- FOB, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Trendy CSR (2014). Pobrano z: www.odpowiedzialnybiznes.pl/pl/praktyka-csr/aktualnosci/srodowisko.html?id=7498.
- GTA, German Travel Analysis (2012), *Analysis of the Special Question on Sexual Exploitation of Children in Tourism and the Public Awareness of Travelers*. W: ECPAT International (2012), *Global Monitoring status of action against commercial exploitation of children: Germany*. Pobrano z: http://resources.ecpat.net/EI/Pdf/A4A_II/A4A_V2_EU_GERMANY.pdf.
- INTUR (2012). *Ruch turystyczny w 2012 roku*. Pobrano z: www.intur.com.pl/statystyka.htm.
- ITAKA, Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych (2012). Pobrano z: www.nieuciekaj.pl/problem_ucieczek.php.
- KGP (2010). *Ucieczki małoletnich*. Pobrano z: www.statystyka.policja.pl/st/informacje/56278,Ucieczki-maloletnich.html?search=99563.
- Kuosmanen, J. (2008). *Prostitution in the Nordic countries*, NIKK (Council of Nordic States). W: Helena Karlen (2011). *The Commercial Sexual Exploitation of Children* (s. 27). Sztokholm: ECPAT Sverige and Jure Förlag AB.
- Ministère de la famille et enfance, Ministère délégué au tourisme (2003). *La lutte contre le tourisme sexuelle impliquant des enfants, pour une stratégie française* (s. 21–22). Pobrano z: www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/044000436/0000.pdf.
- MSW (2013). *Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013–2015*. Pobrano ze strony: www.handelludzmi.eu/hl/baza-wiedzy/krajowy-plan-dzialan/krajowy-plan-dzialan-pr/6356,Krajowy-Plan-Dzialan-Przeciwko-Handlowi-Ludzmi-na-lata-2013-2015.html.
- Somaly, M. (2012). *Droga utraconej niewinności*. Warszawa: Wydawnictwo Albatros.
- UNICEF (2011). Pobrano z: www.unicef.org/protection/57929_58006.html.

- UN (2000). *Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii* (Dz. U. z 2007 r., Nr 76, poz. 494, wszedł w życie w Polsce 4 marca 2005 r.). Pobrano z: <http://fdn.pl/regulacje-prawne-dot-komercyjnego-wykorzystywania-i-handlu-dziecmi>.
- UN OHCHR (2011). *Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*. Pobrano z: www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
- UN OHCHR (2013). *Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography. Thematic Reports to Human Rights Council and General Assembly, A/HRC/22/54, Sexual exploitation of children in travel and tourism*. Pobrano z: www.ohchr.org/EN/Issues/Children/Pages/AnnualReports.aspx.
- UN WTO (2012). *Press Release PR12076, International tourism hits one billion*. Pobrano z: <http://media.unwto.org/press-release/2012-12-12/international-tourism-hits-one-billion>.
- UN WTO (2014). Pobrano z: ethics.unwto.org/en/country-ethics.
- Włodarczyk, J., Hamela, M. (2011). *Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci i młodzieży. Postawy wobec problemu. Raport z badań*. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje. Pobrano z: www.stopwykorzystywaniu.fdn.pl/badania-4?cat1=&cat2=1280&cat3=.
- WTO (1995), Resolution A/RES/338 (XI), Pobrano z: <http://ethics.unwto.org/content/staements-policy-documents-child-protection>.

Commercial sexual exploitation of children in travel and tourism

The article presents the problem of commercial sexual exploitation of children in travel and tourism in Poland and worldwide; it describes examples of good practice in prevention of this form of child abuse and presents also the most important conclusions and recommendations to prevent sex tourism involving children.

KEYWORDS:

COMMERCIAL SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN, TRAVEL, TOURISM, PREVENTION

Cytowanie:

Kühn, G. (2014). Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci w kontekście podróży i turystyki. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13(1).

Artykuł jest dostępny na licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska*.